

Vyšla první letošní Historie a vojenství s hlavní studií věnovanou zapomenutému příběhu z konce druhé světové války

26.3.2025 - | Vojenský historický ústav Praha

Číslo 1/2025 pojednává o zajímavých a méně známých kapitolách dějin vojenství. Vedle vědeckých studií a článků z oblasti muzejnictví přináší zprávy o akcích, jako jsou pietní akty, odborné semináře či výstavy. Nechybějí ani recenze na nově vydané knihy.

V úvodníku 1. čísla 74. ročníku časopisu Historie a vojenství ředitel Vojenského historického ústavu Praha brigádní generál Aleš Knížek připomíná 80. výročí konce druhé světové války a fakt, že začátkem letošního roku bylo oficiálně evidováno už jen 68 žijících českých veteránů, kteří se v letech 1939 až 1945 zapojili do boje proti německé okupaci a za svobodu Československa.

„Zatím ještě máme možnost nevnímat tento konflikt jen jako předmět zájmu historiků. Važme si toho, že se stále můžeme setkat s těmi, kdo se tehdy odhodlali nezůstat jen v roli obětí agrese, a v rozhovorech s nimi lépe pochopit, co vše takové rozhodnutí obnášelo. A nezapomeňme, že je to jedna z posledních příležitostí, kdy jim můžeme za jejich činy poděkovat,“ píše generál Knížek.

Hlavní studie **Ahasveři v džípu** Jindřicha Marka (VHÚ Praha) přibližuje zapomenutý příběh dvou válečných zpravodajů Meyera Levina a Erica Schwaba. „Na místě je přirovnání, že se ve svém džípu týdny a týdny proplétali válečnou vřavou jako dva ahasveři. Zatímco však biblický Ahasver musel až do dne posledního soudu bloudit po zemi kvůli svému provinění, oni měli ke svému trmácení jiné důvody. Prvního zajímal osud Židů v okupované Evropě, druhý chtěl především najít svou matku Elsbeth, kterou nacisté odvěkli v roce 1943 do terezínského ghetta v Čechách,“ píše Jindřich Marek.

S největší pravděpodobností 8. května 1945 Levin a Schwab dorazili do revoluční Prahy, kde byli vyfotografováni nedaleko hlavního povstaleckého velitelství v Bartolomějské ulici. Jejich přítomnost vzbudila velkou pozornost, protože byli v amerických uniformách a jejich džíp nesl označení PRESS.

Studie však připomíná i předchozí osudy těchto dvou válečných reportérů. Jejich putování válečnou Evropou začalo mnohem dříve a vedlo od invaze v Normandii přes bitvu v Ardenách až po šokující objev koncentračního tábora Ohrdruf, který zdokumentovali jako jedni z prvních.

Z dalších hlavních článků zmiňme text historiků Dariusze Dąbrowského (Kancelář historického výzkumu Ústavu národní paměti ve Vratislavi) a Adama Zítka (Národní archiv) **Obrana Kupičova a česko-polská vojenská spolupráce na Volyni během druhé světové války**, který se vrací k dramatickým událostem na Volyni během druhé světové války, kde se obyvatelé s českými kořeny ocitli v centru konfliktu mezi polskými a ukrajinskými jednotkami. Klíčovou roli sehrálo městečko Kupičov, obývané převážně volyňskými Čechy. Na jaře a v létě 1943 zde vyvrcholily etnické čistky organizované Ukrajinskou povstaleckou armádou (UPA), namířené zejména proti polskému obyvatelstvu.

„Planoucí vesnice osvětlující noční oblohu a děsivé zprávy o nelidském vraždění pochopitelně doléhaly i na Čechy. Ti se sice snažili v konfliktu zachovat neutralitu, nečinně přihlížet však nešlo. V městečku tak postupně našlo útočiště okolo čtyř set osob. Některé ukrýval i pastor Jelínek, jenž byl později za svůj lidský přístup, nasazení a pomoc nejen Polákům či Židům, ale též Ukrajincům či Rusům oceněn několika českými a polskými vyznamenáními,“ píší Dąbrowski a Zítek.

Kupičov se stal jedním z center polského odboje, místní Češi zároveň vytvořili vlastní odbojovou organizaci „Aktiv“. Ta spolupracovala s polskou Zemskou armádou (Armia Krajowa) a podílela se na obraně města i ochraně uprchlíků, včetně polských civilistů. Klíčovým momentem byl útok UPA v listopadu 1943, při němž se Čechům po boku polských partyzánů podařilo městečko Kupičov ubránit.

Rubrika přináší rozsáhlý text **Armádní generál Karel Pezl (1927-2022) - výrazná osobnost československého a českého myšlení o válce** Stanislava Polnara (Univerzita obrany). Karel Pezl byl absolventem Vojenské akademie v Hranicích a Vojenské akademie v Praze, který se během padesátých let vypracoval na vysoce kvalifikovaného operačního důstojníka. Od první poloviny šedesátých let se věnoval rovněž odborné publikační činnosti a stal se autorem řady pozoruhodných konceptů a úvah. V roce 1971 však byl z armády propuštěn z politických důvodů. Po sametové revoluci se zapojil do činnosti Vojenské komise Koordinačního centra Občanského fóra, v roce 1991 se vrátil do služby jako poradce ministra obrany a následně byl jmenován náčelníkem Generálního štábu Československé armády. Po vzniku České republiky se stal prvním náčelníkem Generálního štábu AČR. V letech 1993 až 1999 pak patřil do kruhu blízkých spolupracovníků prezidenta Václava Havla.

„Karel Pezl reprezentoval vyvážené propojení vojenského praktika i teoretika,“ shrnuje výsledky svého výzkumu Stanislav Polnar. „Nejvýznamnější fází jeho odborného života se stala turbulentní doba mezi 17. listopadem 1989 a březnem roku 1991, kdy vznikala Vojenská doktrína ČSFR, na jejíž konečné podobě se více než výrazným způsobem podílel. Velmi aktivně se též účastnil procesu zásadních změn v obranném systému státu, který probíhal od počátku devadesátých let a při němž se realizovalo rozsáhlé přebudování ozbrojených sil tak, aby odpovídaly standardům evropských demokratických států.“

V rubrice naleznete text Tomáše Kykala z VHÚ Praha - **po zapadlé stopě jednoho pátracího listu z první světové války**. Zaměřuje se na periodikum, vydávané během první světové války Červeným křížem v habsburské monarchii a sloužící k pátrání po nezvěstných vojácích, jejichž osudy nebyly jasné kvůli chaosu válečných operací a nedostatečné evidenci ztrát. Počátkem roku 1917 došlo k centralizaci pátrací služby a jejímu spojení s vojenskou správou. Celkově bylo během bezmála čtyř let provedeno na 90 000 šetření, z nichž se povedlo objasnit kolem 24 000 případů, což představuje úctyhodnou úspěšnost více než 26 procent. Současně je však třeba mít na paměti, že celkový počet nezvěstných vojáků habsburské monarchie do konce války vystoupal až k jednomu milionu.

V článku autor dále popisuje proces digitalizace listu, který proběhl v rámci projektu Vojenského historického ústavu Praha. „V rámci dlouhodobé snahy Vojenského historického ústavu Praha zpřístupňovat na Digitální studovně Ministerstva obrany ČR (DSMO) prameny užitečné pro genealogická zkoumání jsme se rozhodli zdigitalizovat i tento pozapomenutý titul a nabídnout jej v osvědčené prohledávatelné podobě široké badatelské veřejnosti. Protože jsme však v paměťových institucích po celé České republice nenalezli víc než pár nahodilých čísel, neobešla se cesta k jeho online zpřístupnění bez mezinárodní spolupráce a výpravy do zahraničí za účelem pořízení digitálních dat,“ píše Tomáš Kykal.

Oblíbená rubrika **Vojenská historie ve fotografiích** obsahuje hned dva články vztahující se ke konci druhé světové války. První příspěvek představuje některé méně známé snímky Stanislava Maršála, pořízené po bombardování Prahy v únoru a březnu 1945. Druhý fotočlánek je podrobnou obrazovou rekonstrukcí pohybu prvního sovětského tanku po pražské čtvrti Žižkov dne 9. května 1945.

V prvním letošním čísle nechybí unikátní pohled do restaurátorských dílen VHÚ Praha či příběhy sbírkových předmětů. Zdůraznit zaslouží informace o nedávné akvizici unikátního křesadlového revolveru Collier.

Historie a vojenství **za 99 Kč v recepci Armádního muzea Žižkov a na běžných prodejních místech.**

Upozorňujeme na finančně výhodnou možnost získávat časopis Historie a vojenství prostřednictvím předplatného, v České republice za roční cenu 370 Kč (92,50 Kč za jedno číslo). Historie a vojenství *zde*

<https://www.vhu.cz/vysla-prvni-letosni-historie-a-vojenstvi-s-hlavni-studii-venovanou-zapomenutemu-pribehu-z-konce-druhe-svetove-valky>